

Frans-Jos VERDOODT, *De zaak-Daens. Een priester tussen Kerk en christen-democratie*. Davidsfonds, Leuven 1993. 229 blz. 795 fr.

In 1988 verwierf F.J. Verdoodt de graad van doctor in de Letteren en Wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Gent met een studie over de houding van *De Katholieke Kerk tegenover de christen-democratie in België, inzonderheid tegenover de door haar als dissident beschouwde priester Adolf Daens en diens medestanders (1890-1907)*. Nadat de prachtige film van Stijn Coninx de belangstelling voor het onderwerp op een hoogtepunt gebracht heeft, zal deze uitgave van een geïllustreerde samenvatting van het doctoraatsproefschrift zeker een verdiend succes kennen.

De titels van het proefschrift en van het boek geven nauwkeurig het onderwerp aan. Dat betreft niet de Daensistische beweging, haar oorsprong, haar aanhang en haar verkiezingsuitslagen, haar ontwikkeling tot een partij naast en tegen de katholieke, haar versmelting met het vlaams-nationalisme na de Eerste Wereldoorlog. Het gaat om de houding van het episcopaat en van het Vaticaan tegenover priester Daens.

De houding van het episcopaat was al grondig bestudeerd door Karel Van Isacker in zijn boek *Het Daensisme 1893-1914* (tweede uitgave 1965). Maar Verdoodt kon gebruik maken van de sindsdien geopende Vaticaanse archieven uit het pontificaat van Leo XIII, die een rijkdom aan gegevens bevatten. Bovendien heeft hij een speurtocht ondernomen naar alle mogelijke vindplaatsen van kerkelijke documenten. Hij heeft de gekende fondsen van bisdommen, katholieke politici, van het ministerie van Buitenlandse Zaken en het Koninklijk Paleis en andere, opnieuw onderzocht en ze in het licht van de Romeinse bescheiden kunnen benutten op een meer omvattende manier dan zijn voorgangers. Zo kon hij het verhaal van Van Isacker verduidelijken, aanvullen, nuanceren en corrigeren op tal van punten. Het uitgegeven werk bevat geen verwijzingen naar de bronnen, maar het vermeldt wetenschappelijke instellingen waar het proefschrift kan worden geraadpleegd, in Aalst, Antwerpen, Brussel, Gent en Leuven.

Verdoodt geeft een uitstekende tekening van het conflict tussen de Aalsterse priester Daens en zijn Gentse bisschop Stillemans, tegen de achtergrond van de verdeeldheid en verwarring die de encycliek *Rerum Novarum* had veroorzaakt in de Belgische kerk en de katholieke zuil. In feite waren die verdeeldheid en verwarring nog meer het gevolg van de politieke gebeurtenissen in België: de grondwetsherziening met onder meer de invoering van het meervoudig algemeen stemrecht; maar Verdoodt beperkt zich zoveel mogelijk tot het louter kerkelijke gebeuren. Het algemeen stemrecht ging velen te ver, en dat was nog meer het geval met de evenredige zetelverdeling die eerste minister Beernaert wilde invoeren, en die de liberalen en socialisten zou ten goede komen. Onder de leiding van oud-minister Charles Woeste, een volksvertegenwoordiger van Aalst, verzetten vele katholieke personaliteiten zich daartegen. Daarmee verbraken ze de partijtucht, want de eerste minister was destijds de partijleider, zoals nu nog in Engeland, maar hij werd ten val gebracht. Bisschop Stillemans en ook aartsbisschop Goossens vonden dat de rebellerende Woeste een lesje verdiende, en kwamen niet tussen toen hij werd bestreden door een Christene Volkspartij van het arrondissement Aalst, die de ambteloze priester Daens als vlag en als kerkelijke rechtvaardiging gebruikte en hem in de Kamer van Volksvertegenwoordigers bracht, met de steun van de liberalen. Maar Woeste had andere bondgenoten, die de bisschop van Gent onder steeds sterkere druk zouden zetten om met tuchtmaatregelen zijn politieke tegenstander uit te schakelen. De nuntius, de Aalsterse politicus Léon de Bethune, die secretaris was van de Hoge Raad van de Onafhankelijke Kongostaat, en vooral koning Leopold II zelf waren de belangrijkste. Zij konden het Vaticaan mobiliseren, dat groot belang hechtte aan de steun die de Souvereine Vorst van Kongo gaf aan de missionering. Uit het recente werk van J. STENGERS, *De Koningen der Belgen. Macht en Invloed van 1831 tot nu* (Leuven, Davidsfonds, 1992; blz. 185-188) komen de kracht en de hardnekkigheid waarmee Leopold II tegen Daens tekeer ging, nog beter tot uiting. De priester werd inderdaad

met kerkelijke sancties gediskrediteerd en tenslotte gedwongen de politiek te verlaten en zijn vroegere strijd te verloochenen.

Verdoodt laat zich niet verleiden tot een verheerlijkende of zelfs maar vergoelijkende voorstelling van Daens en zijn medestanders. Zo toont hij herhaaldelijk de dubbelzinnigheid van hun optreden, en wijst erop dat ze kerkelijke veroordelingen uitlokten door onterecht te schermen met een kerkelijke goedkeuring.

Het mag verwonderlijk heten dat in deze heel waardevolle studie door de directeur van het Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme, er bijna volledig gezweven wordt over de flamingantische oorsprong en aard van het Daensisme. Wie daarover meer wil weten, moet het nog stellen met mijn boek uit 1969, *Het Daensisme. De opstand van het Zuid-vlaamse platteland*, en vele detailstudies die sindsdien verschenen zijn. Voor het eeuwfeest van de stichting der Christene Volkspartij in april 1893 schreef ik daarover een synthese, die in de herfst van dit jaar zal verschijnen in *Kultuurleven*.

L. WILS